

УДК 811.111'42

КОМУНІКАТИВНА КАТЕГОРІЯ *КОНТАКТ* З ПОЗИЦІЙ ЕКОЛІНГВІСТИКИ

О.В. Шпак, канд. філол. наук (Харків)

В рамках лінгвістичної екології досліджено комунікативну категорію *КОНТАКТ*, яка являє собою сукупність норм та правил мовленнєвої поведінки в англomовному суспільстві, організує і регулює комунікативний процес, має комунікативний зміст та різноманітні мовні та мовленнєві, у тому числі, й невербальні засоби вираження. Тип ситуації і фактор адресата є впливовими чинниками реалізації контакту на трьох його фазах: встановлення, продовження та розмикання. Комунікативна категорія *КОНТАКТ* традиційно пов'язана з комунікативною категорією ввічливості. Збереження просторово-психологічної дистанції та тактовне, ввічливе ставлення до співрозмовника закорінені у свідомості носіїв англomовної культури як прескрипційне підґрунтя категорії та зумовлюють специфіку її реалізації в англomовному комунікативному просторі.

Ключові слова: інституційний дискурс, комунікативна категорія, контакт, неінституційний дискурс, норма, ситуація, фактор адресата, фаза.

Шпак Е.В. Коммуникативная категория *КОНТАКТ* с позиций эколингвистики. В рамках лингвистической экологии исследована коммуникативная категория *КОНТАКТ*, которая представляет собой совокупность норм и правил речевого поведения в англоязычном обществе, организует и регулирует коммуникативный процесс, имеет коммуникативный смысл и разнообразные языковые и речевые, в том числе, и невербальные средства его выражения. Тип ситуации и фактор адресата – факторы, которые влияют на реализацию контакта на трех его фазах: установления, поддержания и размыкания. Коммуникативная категория *КОНТАКТ* традиционно связана с коммуникативной категорией вежливости. Сохранение пространственно-психологической дистанции и тактичное, вежливое отношение к собеседнику укоренены в сознании носителей английской культуры как прескрипционная основа категории и обуславливают специфику ее реализации в англоязычном коммуникативном пространстве.

Ключевые слова: институциональный дискурс, коммуникативная категория, контакт, неинституциональный дискурс, норма, ситуация, фактор адресата, фаза.

Shpak O.V. The communicative category *CONTACT* from the point of view of ecological linguistics. Seen from the point of view of ecological linguistics, the communicative category *CONTACT* is a set of standards and rules of verbal and non-verbal behavior in English society; it organizes and regulates communicative process, has its communicative content and a variety of means of expression. The type of situation and the addressee are leading factors on three stages of contact: establishing, maintaining and breaking. The communicative category *Contact* is traditionally associated with the communicative category of politeness. Tactful attitude towards a partner as the background of information and regulative competence, a communicative standard and a national value of English-speaking interlocutors is elucidated. Space-psychological distance and discreet, friendly attitude to the interlocutor are rooted in the culture as foundation of the category and constitute the originality of its realization in the English communicative space.

Key words: communicative category *CONTACT*, institutional discourse, non-institutional discourse, norm, situation, addressee factor, phase.

1. Вступ

Лінгвістична екологія є інтегративною наукою, що досліджує проблеми лінгвістики у рамках екологічної науки. Екологічний підхід у науці передбачає дії людини, спрямовані на збереження біологічного та культурного різноманіття. Філософський словник надає таку дефініцію екології: це наука, яка вивчає співвідношення об'єкта та середовища його

існування [21, с. 579], тож розуміємо еколінгвістику як співвідношення мови як об'єкта та людини як важливого складника середовища її існування. Звернення до цієї проблеми вбачається актуальним на сучасному етапі розвитку мовознавчої науки.

Скерована на сприяння мирному співіснуванню людей, еколінгвістика досліджує екологічний стан

національної мови та роль мови як інструменту підтримки спільності [24]. Розглядаючи мови як творіння нації, Гумбольдт наголошує, що вони залишаються творчістю індивідів [6, с. 66]. Того ж самого погляду дотримується й Шарль Балі, який стверджував, що мова – це вираження духа народу, стиль життя суспільства, тому «вимоги до чистоти мови, турбота про гарний стиль в усній та письмовій мові породжені соціальним інстинктом... Дбайливе ставлення до чистоти мови має перш за все сполучатися з інстинктом національного самозбереження» [1, с. 82]. Незважаючи на те, що сучасні лінгвоекотологічні дослідження характеризуються широким охоптом цілей та тематик, таких як дисфункція мови та мовленнєвої поведінки, корекція мовленнєвої поведінки, вживання інвективної, невнормованої лексики, сленгу тощо, проблема впливу лінгвоекотологічної культури, лінгвоекотологічних комунікацій, лінгвоетноекотологічної свідомості на аспекти мовленнєвої поведінки залишається недостатньо вивченою [16]. Об'єктом аналізу цієї статті є норми, засоби, способи та прийоми контактування.

Комунікативний компонент культури мовлення, що спирається на комунікативну стилістику, рекомендує найбільш відповідний вибір мовленнєвих засобів контакту у кожній окремій сфері й у специфічних умовах спілкування. Функціональність, відповідність мовних засобів цілям спілкування і пов'язана з нею об'єктивна варіативність норми складають основу наукової проблематики культури мовлення. Нормативні установки мови, спільної для всіх членів національного колективу, створюють необхідний мінімум для того, щоб мовлення того, хто говорить або пише, було б правильним, загальнозрозумілим, достатньо виразним, щоб думка передавалася точно й адекватно [2, с. 115], а способи та прийоми контактування посилювали б комунікативні позиції особистості у процесі спілкування без послаблення комунікативної позиції співбесідника [8, с. 91].

Лінгвоекотологічне вивчення дискурсу має ціллю характеризувати культурні доміанти певного суспільства як одиниць ментальної сфери, встановити специфіку спілкування, визначити формульні моделі етикету та мовленнєвої поведінки в рамках певного етносу. Функціонально-комунікативний

підхід забезпечує дослідження мови як діяльного цілеспрямованого живого організму [17, с. 130–136; 18, с. 31] у дискурсі, який з точки зору еколінгвістики розуміється як засіб формування соціальних відносин та одночасно їх продукт [20, с. 126]. Цей напрямок вивчення дискурсивного процесу висвітлює аспект відношення знаків до їх користувачів та проливає світло на центральне питання сучасної лінгвістики – проблему ефективності мовного спілкування у різних типах дискурсу. Тож, метою статті є виявити особливості реалізації комунікативної категорії КОНТАКТ (далі – ККК) в англomовному дискурсі.

2. Принципи лінгвоекотології в аналізі комунікативної категорії КОНТАКТ

ККК є гіпердискурсивною, культурно-специфічною категорією, що регулює взаємодію комунікантів у фазах контактостворення, контактопідтримання і контакторозмикання та визначається: а) двошаровістю (актуалізує фатичність та інформативність) і б) двополярністю (характеризується комунікативним унісоном «плюс-полярність» й комунікативним дисонансом «мінус-полярність»). Основу ККК складає поняття «контакт», яке наявне у свідомості англomовних комунікантів як репрезентація комунікативної події спілкування суб'єктів комунікації з метою фатичного та інформативного обміну. Контакт є елементом комунікативного процесу й способом спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів у дискурсивних ситуаціях, які відрізняються конфігураціями ролей комунікантів та їх настановами на гармонізацію або дисгармонізацію стосунків.

Цінності та поняття культури впливають на мовленнєві й немовленнєві норми контакту, який відбувається у різних сферах соціального життя й демонструє, окрім того, власні специфічні норми спілкування. У процесі історичного упорядкування та ієрархізації соціального життя з'явилося поняття дистанції («горизонталь» – «свій – чужий» та «вертикаль» статусно-рольових відносин: «вищий – нижчий – рівний» [19, с. 21]), яка є критерієм, що протиставляє статусно-орієнтований дискурс, у якому комуніканти реалізують себе в обмеженому наборі рольових характеристик, виступаючи в якості представників певних груп людей (началь-

ник та підлеглий, агент та клієнт, пацієнт, пасажир, учень та ін.) та особистісно-орієнтований дискурс як спілкування співбесідників, що добре знають один одного [9]. Інституційний (далі – ІД) та неінституційний дискурси (далі – НД) диференціюються за такими параметрами, як сфера комунікації, характер комунікації та адресантно-адресатні конфігурації.

Спілкування в ІД – це складний багатоплановий процес розвитку контактів між людьми задля виконання соціальних потреб, необхідних для існування усього суспільства, що виражається у вигляді систем дій, рольових приписів та норм поведінки. Норми контактування в ІД, який є історично обумовленим й обмеженим (політичний, педагогічний, релігійний, військовий, діловий, медичний, науковий та ін.), пов'язується з власною системою цінностей, певними функціями, суспільними ритуалами, поведінковими стереотипами та текстами, що створюються в цьому соціальному утворенні. Суб'єктами контактів в ІД є агенти та клієнти, професійні члени організацій та їх клієнти [23, с. 92–118], які мають соціальні ролі і зберігають свою позарольову (метафункціональну) ідентичність на другому плані. Тому для галузевої комунікації характерні контакти, зумовлені соціальними функціями партнерів, регламентовані стандартами та соціальними нормами як за змістом, так і за формою. Найчастіше всього ІД демонструє «контакт масок», таке формальне спілкування, при якому відсутнє прагнення мовців зрозуміти та врахувати особистість співбесідника. Їх шаблонна мова – оптимізуюча комунікативна заданість [3, с. 64], що передбачає клішованість, жорстку необхідність дотримання норм, високий рівень офіційності. Звичні маски – це набір стандартних фраз, жестів, посмішок, які дозволяють приховати істинні емоції та ставлення до співбесідника. Зазначається, що «контакт масок» необхідний у ситуаціях, коли треба «відгородитися» від інших [13, с. 120–129].

Стереотипи англомовців – невід'ємна частина їх рольової поведінки. Мовленнєві стереотипи кліше маніфестуються як засоби реалізації мовленнєвого етикету, які застосовуються з метою встановлення, підтримання й розмикання мовленнєвого контакту. Оптимізм і приємність у спілкуванні в усіх різновидах англомовного ІД є нормою

мовленнєвої поведінки англомовного світу (*Have an excellent day! I'd love to see you again soon! We must get together*). Клішовані етикетні формули типу *“I hope you have a nice day!”* наприкінці розмови є настільки розповсюдженими, що існує навіть жартівна відповідь: *“Thank you, but I have other plans”*. Нормами контактування в англомовному ІД є також уникання імперативів та ситуацій, що провокують образи. Приміром, якщо комусь відмовляють у роботі, кажуть *“Don't call us, we'll call”* замість *“Don't count on our remaining in contact with you”*, або *“I'll get back to you”*, що є формальною відмовою від подальшого спілкування [4, с. 95–99].

Норми контакту в неінституційному дискурсі пов'язані, як правило, з відхиленням від чинних у суспільстві норм, неофіційністю, симетричними соціальними стосунками. НД демонструє мінімум мовленнєвих обмежень, відносно вільну зміну комунікативних ролей, локальний характер цілей та організації, орієнтацію на процес спілкування [14, с. 176]. Контакти в родинній сфері, серед друзів та на дозвіллі характеризуються низкою особливостей: 1) тим, що є менш повними, чіткими, обміркованими; 2) більша частина інформації передається імпліцитно, за рахунок невербальних компонентів; 3) експресивність та висловлення емоцій у передачі оцінки й вираженні позитивного чи негативного ставлення виявляються більш важливими у комунікативному плані, ніж інформування про об'єктивне положення справ; 4) висловлення ввічливості мінімально, оскільки тут присутні любов та дружба, які етично вище поваги, а мовленнєвий етикет присутній у стилістично зниженому реєстрі; 5) мовленнєва спільність родинної мови проявляється на рівні лексики та фразеології: «живильне середовище» жаргонізмів та сленгу. Це стосується складу «родинного словника», який через наявність спільного мовленнєвого досвіду у членів однієї родини має значну схожість. «Реальна мовленнєва діяльність являє собою певний контініум, на одному полюсі якого стереотипна, клішована та майже автоматична мова, для опису котрої, можливо, і достатньо невеликого апарату з невеликим типом конструкцій та одиниць. Натомість на іншому полюсі цієї діяльності – новаторство, творчість, виходи за встановлені бар'єри,

створення неологізмів тощо» [11, с. 131]. Адресат у НД має розуміти мовця з півслова та надає відправнику мовлення великі можливості для оперативного переключення тематики, а також для легкого переводу інформації у підтекст (іронія, мовна гра, натяки тощо).

Контактам в англомовному НД, метою якого є з'ясування відносин та вирішення питань повсякденного життя, притаманні скорочений код й стилістично-знижений реєстр спілкування, експресивність, оригінальність мовлення, невимушеність:

(1) *"Hullo, Polly!" was his polished salutation. ... They laughed and talked and kept talking "just one more", till the sunshine was gone and the clock struck dinner-time.*

"We shall be late, let's run," said Polly

(Louisa May Alcott.

An Old-Fashioned Girl: 21-22).

Будь-яка комунікація відбувається співвідносно очікуваному стандарту або всупереч цьому стандарту, тобто є протиставленням стандартного й експресивного способів висловлення. Лінгвокультурні норми і правила існують у вигляді експектацій та їх виконання вимагається суспільством. Ситуації контакту як екстралінгвальні детермінанти та актуалізатори комунікативних смислів дискурсу мають свої параметри. Ситуації спілкування в англомовних ІД та НД набувають особливого значення, оскільки традиційна особливість контактовстановлення, контактопідтримання та контакторозмикання у кожному з типів дискурсу найяскравіше проявляється у типових, неускладнених, повсякденних ситуаціях базової пари комунікантів у статусно-рольових або особистісно-рольових відносинах. Типові ситуації соціальної взаємодії індивідів мають вербально-знакове оформлення, що носить відпрацьований характер та значно полегшує спілкування [7, с. 43]. Повноцінний англомовний контакт демонструє фатичність у фазі контактовстановлення, інформативність як об'єктивацію теми спілкування у фазі контактопідтримання, та повернення до фатичності у фазі контакторозмикання, оскільки тему спілкування вичерпано або її обговорення припинено.

Дотримання балансу інформатики і фатики слугує фактором оптимізації спілкування, оскільки вдале вживання фатичних висловлень покращує

процес передачі когнітивно значущої інформації: «це дозволяє розглядати інтерфейс фатика – інформатика як регулятивний фактор екології дискурсу» [20, с. 114]. Однак, у ситуаціях, що виходять за рамки повсякденної практики і пов'язані з надзвичайними подіями або ризиком, дистанція між комунікантами та набір прецедентних текстів й дискурсивних формул, які підкреслюють ідею представництва у спілкуванні в ІД (клерк як представник фірми, міністр як представник уряду, воїн як представник армії) і зобов'язують комунікантів спілкуватися у суворій відповідності з нормами певного соціуму, можуть втрачатися. Це безпосередньо пов'язано з співвідношенням фатичності та інформативності у фазах контакту, а саме, переважанням інформативності у фазі контактовстановлення. Наростання інформативності від мінімуму до максимуму відбувається під час ускладнення умов спілкування. Прикладом слугує наведена неординарна ситуація реалізації ККК у трьох фазах, що пов'язана з неочікуваними політичними подіями:

(2) *My Secret Service agent said that Bob Blackwill was on the secure phone from Bagdad. I thought to myself that it was pretty late in Iraq, so I was immediately concerned that something was really wrong.*

"Jerry is about to issue a new set of political guidelines tomorrow," Bob said.

"What?" I asked. I couldn't believe my ears.

"You have to tell him that the President has to see what he's going to say," I said.

"You'd better tell him," Bob replied.

I immediately put in a call... (Condoleezza Rice. No Higher Honour, p. 244).

Хоча спілкування по телефону є чітко структурованим, передбачає початок, основну частину та завершення ("telephone language"), адресант, політик Роберт Блеквіл, незважаючи на глибоку ніч, не вживає жодних стереотипних етикетних формул привітання або вибачення. У наведеному фрагменті контактовстановлююча та контакторозмикаюча функції, є більш значущими, ніж фатична функція, що заснована на соціальних та культурно-специфічних нормах спілкування (тобто реалізуються стереотипними висловленнями та етикетними формулами). Комунікантами у цій ситуації обираються засоби, що пов'язані з інформатив-

ністю у формі пояснень та повідомлень. Тож, співвідношення фатичної й інформативної складових у реалізаціях контакту зумовлено фатичним або інформативним характером функцій, які виконують засоби контакту у дискурсах. Фатичне спілкування заради самого спілкування в інституційній сфері виявляється соціально непрестижним; суб'єкти інституційного дискурсу намагаються передати комунікативно значущу інформацію максимально економними засобами, відкидаючи все зайве та особисте.

Окрім двошаровості як поєднання комунікації з метакомунікацією, ККК характеризується також за модусом взаємодії двополярністю, що наявне у свідомості носіїв англійської мови у вигляді унісонного контакту «плюс-полярність» й дисонансного контакту «мінус-полярність». Унісонний контакт проявляє себе як лінгвоекотологічний спосіб контактування, оскільки становить гармонійне спілкування мовців заради безконфліктної, кооперативної й узгодженої взаємодії. Він є обов'язковою умовою розвитку дискурсу. Дисонансний спосіб контактування – це комунікативний збій у спілкуванні, який у силу ситуативних чинників або індивідуально-психологічних установок суб'єктів дискурсу на дисгармонізацію відносин проявляється в опозитивній формі мовленнєвої поведінки та може призводити до розладу контакту.

Двополярність контакту заснована на ціннісному складникові ККК. Досліджено, що лексична одиниця *contact* має зв'язок з *tact* [*F* < *L tactus*, *pp. of tangere, to touch* < *IE base tag-, to touch, grasp* > *OE thaccian, to stroke*] – “*a delicate perception of the right thing to say or do without offending, skill in dealing with people*” [WNWD] – вмінням спілкуватися, делікатним, **тактовним** ставленням до співрозмовника з метою запобігання образи. Унісонний контакт маніфестує реалізацію стратегії кооперації за допомогою **тактик**, заснованих на принципах ввічливості (**такту**, великодушності, схвалення, скромності, згоди та симпатії), які утворюють не тільки фундамент інформаційно-регулятивної компетенції та комунікативну норму, а й національну цінність англомоців.

У той же час помічено наявність як позитивного, так і негативного компонентів, що впливає із семантики номінативної одиниці *contact*: приємне,

дружнє – “*friendly communication, sympathy, rapport*”, що маніфестує друге значення поняття «контакт» як наслідок першого: контакт при сприятливих умовах, прихильність мовців один до одного, підтримка дружніх стосунків, налагоджений контакт, тобто кооперативність спілкування, та неприємне, недружнє – “*hostile, unfriendly meeting, clash of interests, opinions, collision*” [UDEL] – спілкування у зоні конфліктності, яке супроводжується розладнанням, неузгодженістю та втраченою контакту. У конфліктній ситуації при загрози контакту, або «порушенні» контакту має місце суперечка, сварка, докір, лайка, тобто комунікативна поведінка поза рамками норми.

Споріднений іменник *touch* серед своїх лексико-семантичних варіантів має такі, що не тільки вказують на суто емоційний вплив, але й характеризують його як висловлення докору, ганьби, плямування репутації, знеславлення, як факт образливої дії, хитрий оманний хід: «*an impression upon the mind and soul; a feeling, sense of some emotion etc.*»; «*the quality or fact of affecting injuriously; reproach, blemish, stain, taint*»; «*a sly, mean, or deceitful trick*» (*now rare*). Подібні історично закріплені значення виявляє і дієслово *to touch*. Значення «чіпляти за живе, кривдити, розладнувати психологічний стан» не є розповсюдженим у сучасній англійській мові, але подекуди залишилось у складі фразеологізованих висловлювань, напр.: «*to touch smbd on a sore/ tender place*». Можливо від старофранцузького слова *toucher* пішло та розповсюдилося значення сучасне *touchy* «*easily moved to take offence*» – (*perhaps partly an alt. of tetchy*). Можна стверджувати, таким чином, що запорукою ефективного спілкування виступає гармонічний діалог, який передбачає: узгодженість стратегій і тактик співрозмовників; взаємоприйнятну тональність спілкування; щире зацікавлення у предметі обговорення; досягнення взаєморозуміння та згоди сторін у процесі комунікації [10, с. 161]. Кооперативна комунікативна стратегія – унісонна, спрямована на співпрацю, зумовлена спільними цілями комунікантів, чії позиції не є протилежними, а, навпаки, доповнюючими, та закорінені на максимах кількості, якості, релевантності, способу вираження [5], постулатах такту, великодушності, схвалення, скромності, згоди й симпатії [25].

Для реалізації своїх комунікативних інтенцій англомовці обирають також рівні ввічливості [12], які регулюють мовленнєве спілкування й направлені на захист та збереження соціального обличчя комуніканта [22]. Тактики, що реалізують стратегію кооперації у фазах контактовстановлення, контактопідтримання й контакторозмикання закорінені на використанні конверсаційних норм та стратегій позитивної та негативної ввічливості (стратегія П14 «Передбачай або затверджуй співробітництво»; стратегія Н4 «Зводь до мінімуму вторгнення в особистісну сферу співрозмовника»; стратегія П1 «Будь уважним до потреб адресата»; стратегія П14 «Передбачай або затверджуй співробітництво»; стратегія П15 «Даруй адресату симпатію, розуміння, співпрацю» та ін. [там само]).

Всі «хороші манери», призначення яких – у гальмуванні агресії та створенні соціального союзу, жорстко закріплені культурною ритуалізацією: «Якщо хтось не виконує ритуал ввічливості, наприклад, не вітається, а поводить себе начебто нікого нема, це викликає ворожість так же само, як і відкрито агресивна поведінка» [15, с. 219–220]. Вважається, що, чим більш офіційною є обстановка та соціальні ролі співрозмовників, тим більш жорстким є контроль за стратегіями та тактиками [19, с. 112]. Наведений нижче фрагмент унісонного контакту «плюс-полярність» у двох фазах ординарної ситуації ІД засвідчує це положення:

(3) *Early one morning, Jennifer received a telephone call from the personal secretary of Mr. Peabody Jr. «Mr. Peabody would like to see you this morning at eleven o'clock. Be prompt, please.»*

“Yes, ma’am”

(Sidney Sheldon, *Rage of Angels*, p. 50).

У фазі встановлення контакту адресант – секретар голови престижної компанії – зателефонувавши адресатові – молодому спеціалісту Дженніфер, що шукає роботу – інформує її про призначену співбесіду. Етикетні стереотипні висловлення відсутні, оскільки цілком спілкування є суто повідомлення, передача інформації: спільний когнітивний ресурс, жорстка ієрархія стосунків зводять контакт до інформаційного мінімуму. Цей контакт є реалі-

зацією стратегії кооперації, прикладом узгодженої взаємодії та гармонійного спілкування. Спонукальне речення з пом'якшувальним індикатором *please* належать до змістовної частини повідомлення за темою «Запрошення на співбесіду». Британський лінгвіст Девід Кетен у своїй роботі “*Translating Cultures*” зазначає, що англійське *please* міцно прив'язано до наказів [цит. за 4, с. 99].

Приміром гармонійних контактів можуть також слугувати неформальні бесіди соціально рівноправних партнерів з високим ступенем знайомства (*small talks*). У таких розмовах мовний контакт є самоціллю та висувається на передній край. Спонтанні розмови знайомих слугують підтримці позитивних відносин, комуніканти таким чином висловлюють свою емоційну близькість та згоду.

3. Висновки

Таким чином, ККК виявляється традиційно пов'язаною з комунікативною категорією ввічливості. Збереження просторово-психологічної дистанції та тактовне, ввічливе ставлення до співрозмовника закорінені у свідомості носіїв англомовної культури як прескрипційний фундамент ККК та становлять своєрідність ККК в англомовному комунікативному просторі.

Еколінгвістика з великою кількістю її аспектів є свідченням переходу лінгвістики з науки, що описує проблеми, у діяльнісну науку, що вирішує проблеми комунікативного плану. Оскільки культурно-специфічні ментальні процеси визначають мовленнєву поведінку народу, світоуявлення англомовних мовців впливає на їх комунікативну поведінку під час контактовстановлення, контактопідтримання та контакторозмикання й маніфестується у нормах, способах і засобах реалізації ККК, яка являє собою сукупність норм, установок та правил мовленнєвої поведінки в англомовному суспільстві, організує і регулює комунікативний процес, має комунікативний зміст та різноманітні мовні та мовленнєві, у тому числі, й невербальні засоби вираження цього змісту. Перспективами подальших досліджень є вивчення норм та порушень норм контакту в різних підтипах інституційного й неінституційного дискурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – 2-е изд., стереотип. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 392 с. 2. Бельчинов Ю.А. Стилистика и культура речи / Ю.А. Бельчинов. – М. : Изд-во УРАО, 2000. – 160 с. 3. Винокур Т.Г. Говорящий и слушающий: Варианты речевого поведения / Т.Г. Винокур. М. : Наука, 1993. – 171 с. 4. Виссон Л. Русские проблемы в английской речи. Слова и фразы в контексте двух культур / Л. Виссон ; пер. с англ. – [Изд. 5-е испр. и доп.]. – М. : Р. Валент, 2011. – 192 с. 5. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая прагматика. – М. : Прогресс. – 1985. – Вып. 16. – С. 217–237. 6. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1984. – 400 с. 7. Земская Е.А. Язык как деятельность: Морфема. Слово. Речь / Е.А. Земская. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 688 с. 8. Ионова С.В. К вопросу о признаках экологичности текстовой коммуникации / С.В. Ионова // Вестник Волгоград. гос. ун-та. Серия «Языкознание». – 2011. – № 1(13). – С. 190–197. 9. Карасик В.И. Язык социального статуса / В.И. Карасик. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2002. – 333 с. 10. Колокольцева Т.Н. Специфические коммуникативные единицы диалогической речи / дис... докт. филол. наук : 10.02.01 / Колокольцева Татьяна Николаевна. – Саратов, 2001. – 363 с. 11. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности [Текст] / Е.С. Кубрякова. – М. : Наука, 1986. – 156 с. 12. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации : Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций / Т.В. Ларина. – М. : Языки славянских культур, 2009. – 512 с. 13. Леви-Стросс К. Путь масок / К. Леви-Стросс. – М. : Республика, 2000. – 399 с. 14. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с. 15. Маслова В.А. Homo lingualis в культуре : [монография] / В.А. Маслова. – М. : Гнозис, 2007. – 320 с. 16. Потеряхина И.Н. К вопросу о современном состоянии лингвистических исследований [Электронный ресурс] / И.Н. Потеряхина. – Режим доступа : pglu.ru/upload/iblock/f74/uch_2012_iii_00025.pdf 17. Самохіна В.О. Функціонально-комунікативний напрям досліджень у лінгвістиці / В.О. Самохіна // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2012. – № 1022. – С. 130–136. 18. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с. 19. Формановская Н.И. Коммуникативный контакт /

Н.И. Формановская. – М. : Икар, 2012. – 200 с. 20. Шевченко И.С. Соотношение информативной и фатической функций как проблема эколоингвистики / И.С. Шевченко // Когниция, коммуникация, дискурс: междунар. электрон. сб. науч. ст. – Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина. – 2015. – № 10. – С. 114–132. – Режим доступа : <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/home> 21. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М. : Политиздат, 1991. – 720 с. 22. Brown P. Politeness. Some Universals in Language Usage / P. Brown, S. Levinson. – Cambridge : CUP, 1987. – 352 p. 23. Drew P. Institutional Dialogue / P. Drew, M.-L. Sorjonen // Discourse as Social Interaction. Discourse Studies : A Multidisciplinary Introduction. – London : Stage Publications LTD, 2000. – Vol. 2. – P. 92–118. 24. Haugen E. The Ecology of Language / E. Haugen // The Linguistic Reporter. Supplement. – 1971. – # 25. – P. 19–26. 25. Leech G. Principles of Pragmatics / G. Leech. – London, N.Y. : Longman, 1983. – 250 p.

СПИСОК СЛОВНИКІВ

1. UDEL = The Universal Dictionary of the English language / [Ed. by H.C. Wyld]. – London : RKP. – 1447 p. 2. WNWD = Webster's New World Dictionary of American English / [Ed. in Chief Victoria Neufeldt]. – USA : Macmillan, 1993. – 1570 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Alcott L.M. An Old-fashioned Girl. / L.M. Alcott. – New York : Seven Treasures Publications, 2009. – 156 p. 2. Rice C. No Higher Honour. A Memoir of My Years in Washington / C. Rice. – New York : Random House, 2011. – 721 p. 3. Sheldon S. Rage of Angels / S. Sheldon. – London : Pan Books, 1980. – 384 p.

REFERENCES

Alcott, L.M. (2009). *An Old-fashioned Girl*. USA: Seven Treasures Publications.
Balli, Sh. (2001). *Francuzskaja stilistika*. [French stylistics]. Moscow: Jeditorial URSS Publ.
Bel'chinov, Ju.A. (2000). *Stilistika i kul'tura rechi*. [Stylistics and a culture of speech]. Moscow: izd-vo URAO Publ.
Brown, P., Levinson, S. (1987). *Politeness. Some Universals in Language Usage*. Cambridge: CUP.
Drew, P. (2000). *Institutional Dialogue. Discourse as Social Interaction*. In T.A. Van Dijk (Ed.). *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London : Stage Publications LTD, pp. 92–118.

- Frolov, I.T. (ed.). (1991). *Filosofskij slovar' [Philosophical dictionary]*. Moscow: Politizdat Publ.
- Formanovskaja, N.I. (2012). *Kommunikativnyj kontakt. [Communicative contact]*. Moscow: Ikar Publ.
- Grajs, G.P. (1985). *Logika i rechevoe obshhenie. [Logic and Speech Communication]*. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. Lingvisticheskaja pragmatika. – New in Foreign Linguistics. Linguistic Pragmatics*, 16, 217–237 (in Russian).
- Gumbol'dt, V. fon. (1984). *Izbrannye trudy po jazykoznaniju. [Selected Works on Linguistics]*. Moscow: Progress Publ.
- Haugen, E. *The Ecology of Language*. Available at: <http://history.lzu.edu.cn/editor/asp/upfiles/file/201504/20150413155755110.pdf>
- Ionova, S.V. (2011). K voprosu o priznakah jekologichnosti tekstovoj kommunikacii. [On the issue of the ecological compatibility of text communication]. *Vestnik Volgogradskogo gos. un-ta. – Volgograd State University Messenger*, 1(13), pp. 190–197 (in Russian).
- Karasik, V.I. (2002). *Jazyk social'nogo statusa. [Language of social status]*. Moscow: ITDGK, «Gnozis» Publ.
- Kolokol'ceva, T.N. (2001). *Specificheskie kommunikativnye edinicy dialogicheskoy rechi. Dis. dokt. filol. nauk. [Specific communicative units of dialogical speech. Doct. Philol. Sciences dis.]* Saratov. 363 p. (in Russian)
- Kubryakova, E. (1986). *Nominativnyj aspekt rechevoj dejatel'nosti [Nominative aspect of speech activity]*. Moscow: Nauka Publ.
- Larina, T.V. (2009). *Kategorija vezhlivosti i stil' kommunikacii : Sopostavlenie anglijskih i russkih lingvokul'turnyh tradicij. [Civility class and communication style: Comparison of English and Russian linguistic cultures]*. Moscow: Jazyki slavjanskih kul'tur Publ.
- Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London, N.Y. : Longman.
- Levi-Stross, K. (2000). *Put' masok. [Path of masks]*. K. Levi-Stross. Moscow: Respublika Publ.
- Makarov, M.L. (2003). *Osnovy teorii diskursa. [Fundamentals of Discourse Theory]*. Moscow: ITDGK «Gnozis» Publ.
- Maslova, V.A. (2007). *Homo lingualis v kul'ture [Homo lingualis in culture]*. Moscow: Gnozis Publ.
- Poterjahina, I.N. (2012). *K voprosu o sovremennom sostojanii lingvisticheskikh issledovanij. [On the question of modern state of linguistic research]*. Available at: pglu.ru/upload/iblock/f74/uch_2012_iii_00025.pdf
- Rice, C. (2011). *No Higher Honour. A Memoir of My Years in Washington*. New York: Random House Inc.
- Samohina, V.O. (2012). Funkcional'no-kommunikativnij naprjam doslidzhen' u lingvistici. [Functional-communicative line of research in linguistics]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. – V.N. Karazin National University Messenger*, 1022, 130–136 (in Ukrainian)
- Selivanova, O.O. (2008). *Suchasna lingvistika: naprjami ta problemi: pidruchnik. [Modern Linguistics: Trends and Challenges: Tutorial]*. Poltava: Dovkillja-K Publ.
- Sheldon, S. (1980). *Rage of Angels*. London: Pan Books Ltd.
- Shevchenko, I.S. Sootnoshenie informativnoj i faticeskoj funkcij kak problema jekolingvistiki. [The correlation of informative and phatic functions as a problem of ecolinguistics]. *Kohnytsyja, kommunykatsyja, dyskurs. – Cognition. Communication. Discourse*, 10, 114–132 (in Russian).
- Wyld, H.C. (ed.). (1932). *The Universal Dictionary of the English language*. London : RKP.
- Vinokur, T.G. (1993). *Govorjashhij i slushajushhij: Varianty rechevogo povedenija [Speaker and Listener: Variants of Speech Behavior]*. Moscow: Nauka Publ.
- Visson, L. (2011). *Russkie problemy v anglijskoj rechi. Slova i frazy v kontekste dvuh kul'tur. [Russian problems in English speech. Words and phrases in the context of two cultures]*. Moscow: R. Valent Publ.
- Neufeldt, V. (ed.). (1994). *Webster's New World Dictionary of American English*. USA: Macmillan.
- Zemskaja, E.A. (2004). *Jazyk kak dejatel'nost': Morfema. Slovo. Rech' [Language as an activity: Morpheme. Word. Speech]*. Moscow: Jazyki slavjanskoj kul'tury Publ.